

“Bilgi Çağı”nın Arşivcileri: Disiplinlerarası Gezginler The Archivists of “Information Age”: Interdisciplinary Travelers

Mehmet TORUNLAR* ve Fahrettin ÖZDEMİRci**

Öz

Teknolojinin dünyayı getirdiği nokta, bilgi çağının gerekleri, arşiv mesleğinin ve arşivcinin niteliğini de değiştirmiştir. Bugün arşiv bilimini tek bir katmanla tarif etmek, her hangi bir disiplinin altında yardımcı bir alanda toplamak, tek bir disiplinin sınırlarıyla çevrelemek mümkün değildir. Bulduğumuz çağ itibarıyla arşivci/bilgi-belge yöneticisi disiplinlerarası bir gezgindir. Kamusal ve özel hayatın pratikleri ve bilgi toplumunun dinamikleri bizlere arşivciliğin yardımcı bir faaliyet alanı değil, başlı başına önemli bir disiplin olduğunu gösteriyor. Arşivlerin olmadığı bir dünya anlamaz, bilmez, görmez, duymaz seyircilere sahip bir topluluğa benzetilebilir. Arşivler artık işi bitmiş, işlemden kalkmış belge topluluklarının alanı değil, bilgi yönetimine dayalı modern küresel hayatın, zenginlikten mahremiyete, güvenliğe ve kişisel haklara kadar her alanının vazgeçilmez işlevsel bir parçasıdır. Yöneticiler şunu çok iyi anlamalıdır ki, arşivcilik belgelerin dosyalanıp depolanması, istendiği zaman da önlerine getirilmesi demek değildir. Arşivciler de şunu bilmelidir ki, arşiv/bilgi-belge yönetimi birçok bilimsel disiplinin uygulamalarını, ilgi ve faaliyet alanlarını içerisinde barındıran ve her bilim dalına gerekli, aktivite olarak her toplumda, bilimsel, kişisel, kurumsal, toplumsal ve devletsel faaliyet alanları için yerine getirilen çok katmanlı bir bilimsel disiplindir. Bu çalışmada arşiv biliminin disiplinlerarası boyutuna dikkat çekilerek, arşivci/bilgi-belge yöneticilerinin kendilerini geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülen kitapların listesi sunulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Arşiv, Arşivci, Belge yönetimi, Belge yöneticisi, Arşivsel bilgi analizi, Çoklu gerçeklikler

Abstract

Developing technology in the world has also changed the necessities of information age and the quality of the archiving job and the archivist. Today, it is not possible to define science of archive with only one layer, to gather it in an auxiliary field under any discipline and to restrict it with only one discipline. In consideration of this age, archivist/records manager is an interdisciplinary traveler. Practises of public and private lives and dynamics of the information society indicate that archiving is an important discipline by itself rather than being an auxiliary field. A world without archives can be compared with audiences who cannot understand, know, see, and hear. Archives are not the documents which are no more in circulation, but indispensable functional parts of

* mehmettorunlar@myynet.com

** Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi (BEYAS) Koordinatörü. (ozdemirci@ankara.edu.tr)

every field in the modern global life depended on information management such as prosperity, privacy, security, and personal rights. The managers should understand that archiving does not mean filing and storing the records and getting them out from the archives when they want. Archivists should know that archive/information-records management is a multi-layer scientific discipline consisting of applications, concern and activity fields of various scientific disciplines, and it is necessary for each science field in conducting scientific, personal, institutional, social and governmental activities in every society. In this study, a list of the books, which are regarded as useful in improving themselves for archivists/information-records managers, is presented by attracting attention to the interdisciplinary dimension of the science of archive.

Keywords: Archives, archivists, records management, records manager, archival information analysis, multiple realities

Giriş

Arşivciliği/bilgi-belge yöneticiliğini tanımlayıp tarif edip anlatırken, olması gerekenle ilgili fikir yürütürken özellikle sosyal bilimler alanında (şu da unutulmamalıdır ki, Fen Bilimleri alanının aynı zamanda Sosyal Bilimler, Sosyal Bilimler alanının da Fen Bilimleri ile ilişkisi mevcuttur, birbirleriyle geçirgenlikleri bulunur, bu alanlarda elde edilen ürünlerin tümünde iki ana sahanın izleri görülür) disiplinler arası gezinip, onların geliştirdiği kurallar, hipotezler, tezler ve sentezlerden faydalanmakta tereddüt etmedik, edilmemesi gerektiğini de ısrarla vurgulamak istedik. Ama bu disiplinlerin yöntemlerini ve araçlarını canımızın istediği gibi kullanan bir konumda da olmamaya çalıştık. Disiplinler arasında, belirlenmiş kuralları çok da zorlayıp radikalliğe kaymadan özgürce hareket edip, manevra ve uygulama alanının geniş tutulması taraftarlığını önemsedik.

Bu yaklaşımlarla sunulan ortak çalışmamızda (Fahrettin Özdemirci) alanında akademik çalışmalar yanında, projelerle geliştirdiği modelleri uygulamaya geçiren belge yöneticisi ve arşivci olarak; (Mehmet Torunlar) lisans eğitimi bilgi belge yönetimi/arşivcilik olmamakla birlikte, alanda çalışarak pratik yapan, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen, yıllar içerisinde tecrübe kazandıkça meslekle ilgili birçok konuda deneysel (ampirik) yöntemlerle ilkeler belirleyen bir arşivci olarak belge yönetimi ve arşiv alanında öğrenim görenlere ve çalışanlara farklı yaklaşımlar sunabilmek, farklı bakış açıları kazandırabilmek için mesleki çalışma ve deneyimlerimizle ilgili kişisel iradi sınırlarımızı oldukça geniş çizmeye çalıştık.

Disiplinlerarası Gezinler

Dünyada geçmişinin bilincinde olan, onu araştırıp izlerini takip eden ve içerisinde taşıyan yegâne varlık insandır. İnsanlar geçmişi hatırlar, bugünle birleştirir, gelecekle ilgili planlar yaparlar. Buradan yola çıkarak insan hayatının üç evresi vardır diyebiliriz:

Geçmiş→Bugün→Gelecek

İnsan geçmişiyle barışık değilse, onu bugünüyle birleştirip geleceğe doğru ilerleten bir güç, deneyim haline getiremiyorsa bir sorunu var demektir ve bu insanın üzerinde

gereksiz bir yük oluşturur. Belli kalıplar ve sınırlar içerisinde sıkıştırılmış, birer hatıra olmaktan öteye taşınmamış, bu sebeple de geleceğe yönelik olumlu, geliştirici, geri besleme sağlayan bir unsura dönüşmemiş geçmiş değersiz bir istiftenden başka bir şey değildir, üzerinde durup düşünülecek bir yönü de olmaz.

Geçmiş denilince tatlı-acı hatıralardan çok daha öte şeyler kastedilmelidir. İnsanın geçmişini önünde pusula olmalı, aydınlatıcı, güç verici, yeniliklere yol açıcı pratikleri sağlamalı, geçmiş ile bugün birbirine eklenip, birbirini besleyerek geleceğin hem yolunu açmalı hem de çatısını kurmalı, daima gelişme, ilerleme ve güç kazanma çizgisinde hareket etmelidir.

İnsan hayatının kamuya yansımaları da arşivlerde kendisini bulur. Geçmişin bugüne uzanıp eklenerek geleceğe ait güzergâhlarda insanlığa, devletlere, toplumlara kılavuzluk etmesi işlerine 'arşivcilik' deriz. İnsanoğlunda olduğu gibi arşivlerin barındırdığı birikimleri de yalnızca geçmişe ait hafıza ve hatıralar yığını olarak göremeyiz.

İnsan hayatının üç evresi arşivlerde yansımaları bulur. Geçmiş-bugün evreleri birbirlerine eklenip uzanarak yekdiğerini besler ve bu beslemeden geleceğe yönelik birçok çıkarımlar, eylemler, güç kaynakları doğar. İnsanlar önemsemese veya farkında olmasa da geçmişten kopuk, köksüz bir varlık değildir. Toplumlar ve devletler de geçmişsiz ve köksüz olamazlar. Bunların geçmişlerinin, köklerinin izleri, delilleri arşivlerde bulunur; dirlikleri, düzenleri, yaşam biçimleri, ilerlemeleri, zayıflıkları, güçlülükleri yani varlığına ait anlam parçacıkları arşiv materyalleri üzerinden takip edilebilir.

Onlar yalnızca saklanacak, sergilenecek, bakılacak, gururlanılacak birer hafıza materyali olarak da nitelenemez. Arşivler hafıza kavramından çok daha geniş, derinlikli, işlevsel, yapısal formları ve anlamları bünyesinde barındırır.

Devletlerin, toplumların sorunları bugün ortaya çıksa dahi çözümler için mutlaka geçmişe müracaat edilir. Büyük ve yaygın sorunlara çözümü kişiler, kurumlar değil de çoğunlukla çağlar, yani nesillerin deneyimleri bulur. Sorun yeni bile olsa geçmişte olanlarla özdeşleştirilerek, benzetilerek, çağlar boyu denene denene bulunan çözümlerden, edinilen tecrübelerden yola çıkılarak giderilir. Veya bugünümüzde ortaya çıkıp da çözümleyemediğimiz sorunları gelecek nesiller bugünden kalan bilgi verilerini yenilerle eklenilerek çözümler. Geçmişin ve bugünün verileri, bilgi birikimleri ister klasik isterse farklı ortamlarda üretilen, tutulan bilgi materyali olsun neticede arşivlerdedir ve arşivciler tarafından geleceğe taşınırlar.

Chris Freemann & Luc Soete (2003), "Yenilik İktisadı" adlı kitaplarında teknolojik gelişmelerin hayatın bir gerçeği olduğunu vurgulayarak şu hususu aktarırlar: "Teknolojiyi, ister sosyolog Marcuse ya da romancı Simone de Beauvoir gibi, insanoğlunun esaretinin ve yıkılışının aracı, istersek Adam Smith ya da Marx gibi öncelikle özgürlüğü sağlayacak bir güç olarak görelim, hepimiz onun gelişme sürecinin ortasında yerimizi almış

durumdayız. Ne kadar istersek isteyelim, onun günlük hayatımız üzerindeki etkisinden, önümüze koyduğu ahlaki, toplumsal ya da iktisadi ikilemlerden kaçamayız. Onu lanetleyebiliriz de yüceltebiliriz de; yok sayamayız.”

Teknolojinin dünyayı getirdiği nokta, bilgi çağıının gerekleri, arşiv mesleğinin ve arşivcinin niteliğini de değiştirmiştir. Arşivciler, bilinen ilk arşivleri tutan Sümerler’den ve daha sonraki süreçte matbaanın icadıyla ortaya çıkan gelişmelerden itibaren mesleklerinde bu derece yapısal köklü değişiklikler yaşamamıştır. Bilginin elektronikle iç içe geçmesi ise geleneksel arşiv yöntem ve tekniklerinde de algılayışların ve uygulamaların değişime uğradığı diğer önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.

Bilgi toplumunun ilk evrelerinde algılayış, kâğıt yığınlarının ortadan kalkacağı, arşiv iş ve işlemlerine de ihtiyaç duyulmayacağı şeklindeydi. Ama bugün gelenen noktada ise, bilgi toplumunun oluşumundan gelişimine ve hayata uyarlanmasına kadar geçen bütün süreçlerde arşivcilik anahtar altyapı olarak tescillenmektedir. Arşivci artık bilginin üretilmesinin her aşamasından, düzenlenmesine, geliştirilmesine, iletilmesine, paylaşılmasına, erişim ve faydalanmaya kadar temel her alanda mevcuttur. “Birçok ortamda arşivcilik ve belge yönetimi, belgeler ve içerdikleri bilgi üzerinde tümünden bir kontrolü ifade eden kapsamlı bir yaklaşım ve bir bütünün iki parçası” (Dearstynne, 2001) olarak görülmektedir.

Bugün arşiv bilimini tek bir katmanla tarif etmek, her hangi bir disiplinin altında yardımcı bir alanda toplamak, tek bir disiplinin sınırlarıyla çevrelemek mümkün değildir. Bulduğumuz çağ itibariyle arşivci/bilgi-belge yöneticisi disiplinlerarası bir gezgindir. Arşivcinin kamu idaresindeki konumu Mevlana’nın, meşhur pergel metaforundaki ifadeye benzetilebilir: “Pergelin iğneli ayağı sabittir benim dinimde, ama diğer ayağımla yetmiş iki milleti dolaşırım”. Arşivci de mesleki bilgi birikimini edinirken, eğitimini alırken birçok disiplin alanından faydalanmalı, meslek hayatına atıldığında ise çalıştığı kurumla ilgili bilgilere, tüm idari prosedürlere ve uygulama süreçlerine vakıf olmalı, ama diğer ayağıyla da dünyayı dolaşabilmelidir. Belge, yani bilgi taşıyan materyalin içerikleri, üretim aşamaları, saklanması, saklama süreleri, tekraren hizmete sunulması gibi süreçler arşivcinin mesleki sorgulama alanıdır. Bu alanda en önemli faaliyet belgenin oluşum süreçlerinin kurgulanması ve niteliklerinin belirlenmesi, saklama süreleri sonunda ‘arşivsel bilgi analizi’¹ ve değerlemesinin yapılması, hangi belgenin arşiv materyali/malzemesi, hangisinin imhalk materyal/malzeme olduğunun tespiti hususudur. Arşivci bu sorgu alanında dolaşırken farklı alanları ilgilendiren sorulara cevap verebilmeyi kendisine iş edinmeli, neticede bir belgiden değişik çıktılar elde edebilmelidir.

1 Metinde geçen “arşivsel analiz”, “arşivsel bilgi analizi” ifadesini Amerikan Arşivciler Cemiyeti Başkanı F. Gerald Ham’ın 1974 yılında bir toplantı açılışında yaptığı konuşmada kullandığı anlamda kullanmıyoruz. Ham, bu konuşmasında arşivsel analizi arşiv malzemesinin diğer belgelerden ayrılması, arşiv malzemesinin tespiti ve seçimi anlamında kullanmıştır. Biz ise, bu ifadeyi, bir konuyu (maddi veya düşünsel) temel parçalarına ayırarak, daha sonra parçaları ve aralarındaki ilişkileri tanımlayarak sonuca gitme, çoklu gerçekleri, çapraz bağlantı içeriklerini ve bilgi kesişme noktalarını belirleme olarak kullanıyoruz.

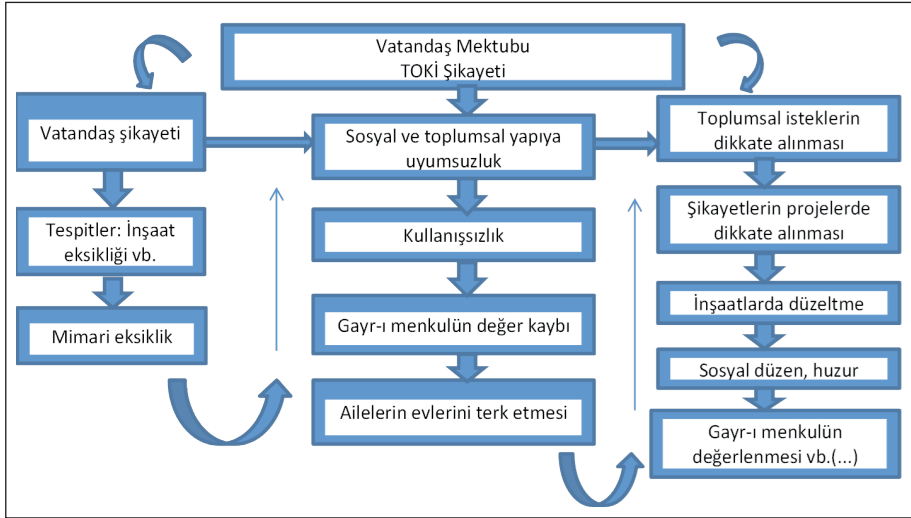
Adını bilgiden alan bu çağda günümüzün arşivcisi mesleğini, arşiv materyalini/malzemesini veya arşivlik materyali/malzemeyi yalnız saklama ve araştırmacının hizmetine sunma bağlamında düşünmemeli, kullanıcı profiline kişiselden küresele doğru halka halka genişlediğini, bunun da işlevlerini çok katmanlı hale getirdiğini bilmelidir. Bilginin üretiminden gelişimine, saklanmasına, güvenliğine ve hizmete sunulmasına kadar zincirleme birbirini takip eden tüm aşamalarda aktif yer alması gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Bilgi çağının arşivcisi, yalnız ayıklama imha çalışmaları sırasında, belgenin dolayısıyla bilginin değerlendirilmesi ve arşiv materyali/malzemesi olup olmadığının tespiti noktasında bulunmak gibi dar bir alanda görev yapmamalıdır. Belgelerin, doğal olarak bilgilerin üretimi aşamasında veya arşivlik materyalin/malzemenin dönemsel olarak incelenmesi aşamalarında "Arşivsel Bilgi Analizi" faaliyetlerini de yürütmelidir. Bu analiz çalışmalarında kurum veya işletmenin tüm çalışanlarını işin içerisine katacak, "kurumsal entelektüel sermaye/kurumsal hafıza birikimlerinin," etkileşimini harekete geçirecek operasyonel hareket sahaları oluşturmalıdır.

Çoklu Gerçeklikler

Belgelerin barındırdığı bilgiler incelendiğinde, birçok belgenin bütünü veya bazı parçaları ele alındığında, -özellikle üretiminden belli bir yıl geçtikten sonra- tek anlamlı (unique) olmadığı görülür. Belge, onu üretenlerin, metni oluşturan ve imzalayanların düşündüklerinin ötesinde anlam ve bilgiler barındırıp değişik ve farklı alanlarda araştırmaya konu olabilir, üzerinde kayıtlı bilgi üretildiği dönemde veya gelecekte değişik anlam, işlem ve içerik zenginlikleri barındırıp, değişik yorum ve delilleri taşıyabilir. Yani birçok belge çoklu gerçekleri barındırır, çok anlamlıdır (polysemantic). Buradan hareketle arşivci her belge grubuna, fona, bazen tek bir belgeye arşivci bakış açısı ve bilgi birikimi ile yaklaşmalıdır. Değerlendirmeye aldığı, arşivsel bilgi analizine tabi tutacağı belgeyi, belge grubunu, fonu üretimi aşamasından itibaren içerik ve yansımalarıyla birlikte iyi bilerek değerlendirmeye yönelik sorularını sormalı, mesleki ve entelektüel bilgi birikimiyle beraber çoklu gerçekleri sorgulayıp ortaya çıkartmalıdır.

Üzerinde tek başına bir bilgi veya bilgi parçacıkları barındıran belge önemli olmakla birlikte çoğunlukla sınırlı, yalıtılmış bir etki doğurabilir. Ancak, bu bilgi veya bilgi parçacıklarının etkileşim içerisinde olduğu diğer belgelerdeki bilgiler de ortaya çıkartılır, bunlardan bir 'bağlaşik bilgi serisi' oluşturulabilir, bilgilerin kesişme noktaları tespit edilir, çapraz bağlantı içerikleri düzenlenebilirse, bu serilerin birikimi daha açıklayıcı ve dinamik bir anlam taşır. Tüm kurumlardaki bilgi birikimlerinin aynı işlevselliği kazanması sağlanıp, ağ biçimi bir yapılanma modeli çerçevesinde paylaşıldığı ve değerlendirildiği düşünüldüğünde devletin gücünde ciddi bir katma değer etkisi oluşturacaktır. ("Arşivsel Bilgi Analizi" konusuna yazarların "Bilgi Çağında Arşivsel Bilgi Analizi: Bilgi-İstihbarat-Iktidar-Ideoloji" adıyla yayınlanacak kitaplarında ayrıntılarıyla yer verilmektedir).

Örneğin toplu konut inşaatlarının ilk ürünleri olan konutlarda, her evde tek alfranga tuvaletin bulunması, bunun da banyoda olup banyo kapısının salonla bağlantılı olması ile ilgili şikayetler vatandaşlardan gelen mektuplarda sıkça görülmekteydi. Bu metinleri değerlendiren ve analiz eden arşivci, bu hususu yalnızca vatandaş mektubu ve şikayeti olarak görmeyerek gelecekte mimarların, yöneticilerin de vatandaşların taleplerine yönelik çalışmalarda kullanabileceklerini öngörebilmeli, arşivlerde bu mektup ve şikayetlerden, önerilerden oluşan fonlar oluşturmalı, bunların ilgililere dönemsel olarak duyurulması ile ilgili faaliyetlerde bulunmalı, tümünün imhasına engel olacak çalışmaları yürütebilmelidir. Birçok disiplinden araştırmacının bu belgelerden faydalanması için erişim uçları, tarama verileri, ipuçları, konu başlıkları alanının özellikle zengin ve geniş açılı hazırlanmasını temin etmelidir. Mesleki hassasiyetlerle imar ve iskân izinlerini, haritaları, plan ve paftaları, fotoğrafları, mimari çizimleri araştırmak isteyen bir mimar araştırmacı, vatandaş mektuplarını taramayı, bunları konu başlıklarında aramayı düşünmeyebilir. O halde arşivci ‘çoklu gerçeklikler’ ve ‘çapraz bağlantı’ bağlamında erişim için vereceği ilişkili konu başlıkları ve indeks terimleri ile araştırmacıyı kaynaklara yönlendirmelidir. Çoklu gerçeklikler ve etkilerini aşağıdaki gibi bir şema ile göstermek yararlı olacaktır.

Şekil 1. Çoklu Gerçeklikler ve Etkileri

Çapraz Bağlantı İçeriği Oluşturma

Arşivci, belge metninin hitap edebileceği bütün alanları düşünerek metni özetlemeyi, metne uygun konu başlıkları seçmeyi başarabilmelidir. Arşivcinin de “Tesarus”u

olmalıdır. Ancak bu klasik tesarusun “Hiyerarşik Terimler Dizini” işlevleri yerine “Çapraz Bağlantı” içeriğini kapsamalı ve işlevlerini bu anlam çerçevesinde yerine getirmeli, bir “belge ontolojisi” çalışması gerçekleştirmelidir. Bunu sağlayacak hizmet sahası arşivcilik/bilgi belge yöneticiliğidir. ‘Çapraz Bağlantı’ içeriğini oluşturmada temel amaç belgede ilk görülen bilgiden farklı bir alana, konuya veya olaya açıklık getirebilecek, delil olabilecek anlamları derinlerden yüzeye çıkartarak görünür kılabilmek, belge fonlarına ilişkin belge ontolojisi oluşturabilmektir. Örtülü, yüzeyaltı bilgiyi ortaya çıkarmak, bilgideki varsa belirsizlikleri bertaraf etmek, tek bir bilginin çoklu gerçeklikleri barındırabileceği düşüncesinden hareketle tespit edilen çoklu gerçeklikler arasında çapraz bağlantılar kurmak, tek bir bilginin bir kaç farklı alanla oluşan/oluşabilecek kesişme noktalarını belirlemektir. Sonuçta diğer çalışanlar, yöneticiler, karar vericiler veya araştırmacıların göremeyeceği, bağlantı kuramayacağı alanlara, bilgi parçacıklarına dikkat çekmek, görünenden farklı açı ve odaklı bilgi yansımalarını ve kesişme noktalarını ortaya koyabilmektir.

Çapraz bağlantı, ilk anda görülmeyen ancak daha sonra oluşabilecek anlamlı bilgi kesişmelerini belirlemek için belge içerisinde kullanılan kelimeler, terimler, kavramlar, cümleler veya diğer belge/belge grupları arasındaki ilişkileri kullanıcıların, araştırmacıların ve yöneticilerin gözleri önüne serer. Belge metninde bulunan önceki bilgilerle yeni ortaya çıkan veya çıkabilecek bilgi ve gerçeklikler arasında anlamlı bağlantılar kuran bir dizindir. Bu belgenin bütününe temsil ettiği gerçekliğin değerlendirilmesiyle olabileceği gibi, metin içerisindeki bir paragrafın, bir cümlenin, bir kelime, terim veya kavramın yeni bilgi ve gerçekliklerle karşılaştırılması ve arada anlamlı bir bağ kurulmasıyla da sağlanabilir. Çapraz bağlantı çalışmasında bilginin somut olarak ortaya konulup, bilgisel kesişme noktaları belirlenerek bilgiler arası anlamlı bağlantılar tespit edilir ki; bu da ilgilileri çoklu gerçekliklerle karşı karşıya bırakır. Çapraz bağlantı kurarak çoklu gerçeklikleri tespit etmeyi şu sıralama içerisinde gösterebiliriz:

1. Belge inceleme (güncel veya geçmişe ait olabilir),
2. Bilgi/bilgi parçacıkları tespit etme, bunların dönemsel anlamları, işlevleri ile başka alanlar arasında ilişki kurma, çoklu gerçekleri tespit etme,
3. İlişkiyi somutlaştırma,
4. Çoklu gerçeklikleri somutlaştırma,
5. İlk anlam ile çoklu gerçeklik arasında ilişki kurarak çapraz bağlantı içeriği oluşturma,
6. Özet ve indeks unsurlarında çoklu gerçeklik ve çapraz bağlantılar bölümü oluşturma,
7. Çoklu gerçeklikler ve çapraz bağlantıların ortaya koyduğu bilgiyi organize ederek, kurallar çerçevesinde kullanıma sunma.

Bu işlevselliği yerine getirmek isteyen arşivci, belgenin taşıdığı dönemsel gerçekliklerle birlikte ortaya çıkan yeni gerçeklikleri de bilmek zorundadır. Bu amaçla belgenin barındırdığı bilgi veya bilgi parçacıklarının niteliklerini sorgulamalıdır.

Birçok kurum veya devlet yaptığı yazışmalarda, çoklu gerçeklik barındıran ifadeleri gelecekte menfaatlerine, hedeflerine ve çıkarlarına hizmet etmesi maksadıyla kullanır veya bunun tam tersi olarak bazı ifadeler hiçbir şekilde kullanılmaz. Bunun her ikisi de bilinçli olarak yapılır. Sıklıkla da, farkına varılmadan, üzerinde düşünülmeden bazı ifadelere metinde yer verilir. Tarih bunun örnekleriyle dolu olduğu gibi günümüzden de birçok örnek verilebilir:

- ◇ Günümüzde özellikle Batı menşeli haber ve yazışmalarda “İslami Terör” terimi kasıtlı olarak kullanılmaktadır. Oysa terörün dini yoktur. Uluslararası terminolojide “Hristiyan Terörü”, “Yahudi Terörü”, “Budist Terörü” gibi hiçbir kavram ve terime rastlanmazken, İslam ve Terör’ün bir arada kullanılarak bir terminoloji oluşturulması günümüzde ve gelecekte batı düşüncesinin kurguladığı hedeflerini ve çıkarlarını içerisinde barındırır.
- ◇ Ege, Mitoloji’de bir Yunan Kralı’nın adıdır. Aigeus, Aegeus ya da Egee olarak bilinir. Yunanlılar, Akdeniz’in bu kısmına ‘Ege Denizi’ adını vermişlerdir. Bölgedeki Yunan egemenliğini ve haklarını belirtmek maksadıyla ısrarla Ege Denizi deyimini (orijinal metinde böyle geçiyor) kullanırlar. “Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, Büyük Taarruz’da, Türk Ordularına, “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri.” emrini vermiştir. Atatürk’ün hedef gösterdiği deniz, bugün Akdeniz olarak bilinen Akdeniz değil, Adalar denizidir. Çünkü Atatürk, denizin gerçek adını kullanmıştır. Gerçekte geniş anlamda, Akdeniz bugünkü anlamda Adalar denizini de kapsamaktadır. Ancak ayrıntıya inildiğinde, Akdeniz’in bir iç kolu olarak “Adalar denizi” denmiştir. ATATÜRK, hayatı boyunca hiçbir zaman “Ege Denizi” adını kullanmamış, daima “Adalar Denizi” adını kullanmıştır. Adalar Denizi’nin Ege Denizi olarak kullanılması, 1941 Birinci Coğrafya Kongresi’nden sonra olmuştur. Yanlışın düzeltilmesi halinde, ATATÜRK’ün Türk Ordularına verdiği emir daha iyi anlaşılacaktır. Ne yazık ki, daha sonra ki yıllarda, bu denizin adı, Türk atlaslarında ve kitaplarında “Ege Denizi” olarak kaydedilmeye başlanmıştır. Bu bir Tarihi yanılgıdır (Özey, 2014).
- ◇ Özyürek (2001: 267), “Türkiye’nin Toplumsal Hafızası” adlı kitabında Yunanlıların mübadele kelimesi yerine İncil’de kullanılan ‘göç (exodus)’ kelimesini kullandıklarını söyler. Yunanlılar bilinçli olarak dini bir terim seçerek, aynı fiziki ve psikolojik şartlarda Müslümanların da topraklarını terk ettiklerini perdeleyip, Rum mübadilleri masum ve zorunlu kutsal sürgünler olarak göstermek ister, seçilen terimin verdiği mesajla toplumsal hafızalara olandan çok farklı, kendi politikaları doğrultusunda göndermeler yapar.

Bilgi Çağının Arşivcisi

Belgeler üzerinde yapılan sorgulama faaliyetinin neticesinde elde edilen sonuç, yalnız bir disiplin üzerinde değil birden çok disiplinde gelecek inşa etme imkânı sunmalı, bu hedefe erişmek için de belgenin üzerinde barındırdığı bilgi/bilgi parçacıklarının

değerlendirilmesi aşamasında geleneksel çözümlene yöntemleriyle yetinilmemidir. Bu amaçla da arşivcinin vizyonu ile birlikte entelektüel birikimi derinlikli ve ufuk açıcı olmalıdır. Vizyonu ve ufku açık bir arşivci belgeyi/bilgiyi önemli-önemsiz diye bir değerlendirme, çözümlene yöntemine tabi tutmaz. Bu sınıflama arşivciyi tatmin etmemelidir. Belgeye kaydedilmiş olan asli bilgiden sonra ilk anda görünür olmayan altbilgi, ilgisi olabilecek farklı disiplinlere ait bilgi gibi derinde kalmış, saklanmış bilgileri de sorgulayıp ortaya çıkartabilmeli, bunu yapabilmek için de bir disiplinden diğerine gezinerek inceleme, değerlendirme yöntemlerini geliştirmeli, bu yöntemlerin kuramsallaşması için çaba sarf etmeli ve entelektüel bilgi kapasitesini üst seviyelerde tutmalıdır. Yani arşivci bir belge üzerindeki farklı periyotlarda, alanlarda bulunan bilgi parçacıkları arasındaki benzer ilişkileri, değişik bağlantıları ve kesişme noktalarını tespit etmeli, belge üzerindeki çoğul gerçekleri veya kavramları birbirine bağlayabilmelidir. Geleceğe yönelik senaryoları düşünme, fikir yürütme, sorun çözmedeki araçsallığını belirleme, çıkarım yapma ve neticede karar verme gibi yüksek bilişsel özellikleri veya gelişmiş otonom davranışları sergileyebilmelidir. Bu davranışı yalnız düşünce alanına hapsedmemeli, eyleme dönüştürmeli ve bunu en üst düzeyde fiziksel olarak da dışa vurarak, kuramsallaştırabilmelidir. Arşivcinin bir görevi de tespit ettiği bilgi birikiminden, çoklu gerçekliklerden ilgilileri, yöneticileri zaman zaman da kurallar çerçevesinde araştırmacı ve vatandaşları haberdar etmek olmalıdır. Bu iletişim süreçlerinin kuralları ve metodları da yine arşivci tarafından belirlenmelidir.

Bir arşivci, belgelerin tarihsel süreçte bu tür değerlendirme, sorgulama ve analizlere tabi tutulacağını bilerek, daha üretimi aşamasında belgelerin metninin dilinin de belirli kurallar çerçevesinde, hassasiyetlerle oluşturulması gerektiğine dikkat çekilmelidir. Çünkü arşivcinin görevleri belgenin dolayısıyla bilginin üretimi aşamasında başlamakta, bu süreçlerin de kurgulanması ve kuramsallaştırılması faaliyetlerini de kapsamaktadır. Arşivci bu hususlarda kurum çalışanlarına bilgilendirici, bilinçlendirici eğitimler vermelidir. Arşivsel değer kazanacak belgelerin toplumsal hassasiyetlerden ve ulusal politika bağlamlarından ayrı olacağı düşünülmemelidir. Arşivcinin de bu hassasiyetler ve ulusal bağlamlardan farklı hareket etmesi düşünülemez.

Çoklu Gerçeklikler ve Prizmatik Arşivci

Arşivci, mesleki, kurumsal ve entelektüel bilgi birikimini yansıtarak, kurumun tüm personelinin kademeli, yetkileri veya becerileri oranında entelektüel birikimlerini de süreçlere katmalarını sağlayarak, işlemlere ve değerlendirmelere dâhil ederek, belgelerdeki resmi, özel, işletmeler vb.ne ait bilgilerin görünenden farklı olarak başka ne gibi gerçekliklere tanıklık ettiklerini, edebildiklerini ortaya koyabilmeli, saklı anlamları, bilgileri, çoklu gerçekleri deşifre edebilmelidir. Bunu sağlayabilmenin yolu da belgelerdeki derinlikleri anlamak, anlamlandırmak, adlandırmak bu anlamdan yola çıkarak o belgenin barındırdığı bilgiye ait derin anlamı da ortaya koyarak "çoklu gerçeklikler"e erişebilmek ve bu davranış biçimini de yinelenen yöntemlerle kuramsallaştırabilmektir, olguya prizmatik bakabilmektir.

Prizma; ışınları ayırıştıran, optikte düz yüzeyleri olan ve ışığı kıran saydam cisimdir, şeklinde tarif edilir. Işığı kırdığı için renkleri ayırt etmemizi sağlar, özellikle optik laboratuvarlarda görme bozukluklarını gidermekte kullanılmaktadır. Gözün bozukluk derecesi prizma ile ölçülebilmekte, gözlük camının odaklanmasında ideal durum tespiti yapılabilmektedir. Prizmalı teleskoplar doğru görüntü verir, periskoplarda prizma kullanılır. Modern ve teknoloji odaklı arşivci/bilgi-belge yöneticisi de prizmatik özellikler taşımalı, öncelikle üretilen bilgi kaynağının nitelikli ve yönetilebilir ve erişilebilir olmasını sağlamalı, hangi ortamda üretilirse üretilsin önüne gelen belgedeki değişik bilgi parçacıklarını farklı renklerde ve açılarda yansıtabilmeli, gerektiğinde teleskop olma özelliğini kullanarak uzakları yakın etmeli, gerektiğinde periskop olup yüzeyin altından yüzey üstündekileri karar vericilerin önüne serebilmeli yine prizmatik özellikleriyle hataları yakalamalı, optik bakış kaymalarını tespit etmeli ve süreçler içerisinde bunların düzeltilmesiyle ilgili çözümler üretebilmelidir. Belgenin içinde saklı bilgi parçacıklarını ayırıştırarak görmede, algılamada doğabilecek aksaklık ve şaşılıkları giderebilecek bilgi materyali hazırlayabilmeli, gerekli bilginin imhasının önüne geçecek tedbirleri almalı, hatalı, fazla ve füzuli bilgi birikimini de engelleyecek çalışma modelleri ve çalışma yöntemleri geliştirebilmelidir.

Bunu başarabilmek için ise birçok disiplinin araç ve yöntemlerinden, bilgi birikiminden faydalanarak ortaya konulabilecek çözümleme araçlarına ihtiyaç hiss edilir. Arşivci, hangi ortamda üretilirse üretilsin belgenin üzerinde kayıtlı olan bilgi için klasik gazetecilikte kullanılan 5 N 1 K kuralını kullanmalıdır: Ne bilgisi (hangi bilgi), ne zaman, nerede, nasıl, neden, kim için gerekli olur sorularına odaklanmalıdır.

Bir belge üzerindeki bilgi, o belgenin üretildiği dönemdeki, üretim amacına ve işlevine uygun olarak bizlere asli konusuyla ilgili anlamda bilgi sağlarken, yakın veya uzak bir başka tarihte bambaşka bir kılıkta, içerikte ve önemde kendisini gösterebilir. Zamanında çok sıradan bir metinden oluşan, rutin bir bilgi aktaran belge, bir süre sonra başka bir konuyu açıklayan materyal, başka bir disiplin alanının soluk aldığı bir ortam, hayat bulduğu kaynak, önemli bir delil haline dönüşebilir.

Örneğin; maden işletmek üzere ruhsatlar devletin ilgili kurumu tarafından verilir. Bu işlem Osmanlı Devleti döneminde de devlet eliyle yürütülmüştür. Madenlerin işletim süreleri ruhsatta belirtilen süre kadardır ve ruhsat dosyası madenin işletme esaslarıyla ilgili belgeler grubundan oluşur. Ruhsatın işlem süresi bittiğinde dosya da (belli bir saklama süresi sonunda, maden çok nitelikli ve stratejik değil de daha sıradan bir malzemeye aitse) uzun süre muhafaza edilmeyebilir. Ancak Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde araştırmaya açık bulunan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne ait fonda yapılan incelemede görülecektir ki devletin Ermeni soykırımıyla suçlandığı dönemde dahi birçok maden ocağı Ermeni ve Rum vatandaşlara ruhsatlandırılarak işletilmek üzere verilmiştir. Yani devlet etnik kimliklerinden ötürü bir ayrıma gitmemiş maden işletim haklarını her kimlikten vatandaşına vermiştir. Bu

tespitten sonra Maden İşletme Ruhsat Dosyaları, yalnızca o madenin işletilmesine ait bir takım rutin belge ve yazışmalardan oluşan işlem dosyası olmaktan çıkarak, devletin dış politikasında önemli bir yer tutan Ermeni Meselesinde haklılığını gösteren delil olma vasfını kazanmıştır. Hatta bu dosyalar devletin maden ruhsatlandırılmasıyla ilgili işlemleri gösteren yapısını bırakarak, dış politikada yürütülen bir tezin ana delillerinden biri haline dönüşmüştür. Belgeler artık “çoklu gerçeklikler”i içerisinde barındırmaktadır. Üretildiği dönemdeki işlemleri bize açıklarken, üzerinden geçen tarihi akışı içerisinde çok da ileri olmayan bir zamanda bambaşka bir önem ve kılıқта uluslararası hukuk boyutunu da içerisine alan bir kaynak haline dönüşmüştür.

(Bu konuda araştırma yapanlara örnek olması açısından, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde bulunan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü fonundan birkaç tane künyeyi verelim:

-25/9/1914 tarihli, 15 sayılı, 115 dosya numaralı, 310.10.0.42 Fon Kodlu, 1738.2396..0. Yer no.lu “Kütahya Dağardı'nda Kostaki Anastasyodi'ye verilen Krom madeni işletme ruhsatı.”

-6/4/1915 tarihli, 98 sayılı, 3434 dosya numaralı, 310.10.0.16 Fon Kodlu, 612.895..0. Yer no.lu “Bursa Mirzaoba'da Derviş oğlu Ahmet, Vasil Alba, Fahri ve Agop Bahri'ye verilen Bakır ve Demir madeni işletme ruhsatı.”

-5/3/1918 tarihli, 60/62 sayılı, 7514 dosya numaralı, 310..10.0.67 Fon Kodlu, 2585.3501..0. Yer no.lu “Zonguldak Zoroğlu ile Akçakilise'de Parsih ve Aram Hallaçyan'a verilen Manganez madeni işletme ruhsatı.”

Jean BAUDRILLARD'ın “Simülarklar ve Simülasyon” adlı kitabına Önsöz yazan Oğuz ADANIR bu konuya farklı bir alan üzerinden yaklaşır: “Sinematografi icat eden mucit kardeşler bu icadın ne işe yarayabileceği ya da aradan elli ya da yüz yıl kadar bir süre geçtikten sonra bu aracın nasıl bir toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik anlam içerik ve işleve sahip olabileceği konusunda en ufak bir fikre sahip değillerdi. Hiç kuşkusuz o günlerde bu araç konusunda tahmin yürütenler olmuş ancak hiç kimse günümüzde sinemanın dünya toplumu açısından sahip olduğu yer ve önemi öngörememiştir. Bu doğaldır çünkü insanlığın günümüzde ulaşabileceği durumu yetmiş seksen yıl öncesinin verileriyle tahmin edebilmek pek kolay bir iş olmasa gerek. Ayrıca doğru tahmin yürütenler olduğunu varsaysak bile bu insanların o gün için inanılması güç olan bu tahminleri, içinde yaşadıkları toplumlara kabul ettirebileceklerine inanabilmek olanaksızdır” (Baudrillard, 2014: 10-11).

Bilgi çağının arşivcisi de, vizyoner bakışı ve birikimi ile bugünkü verilerden yola çıkarak hali/şimdiki zamanı eskitebilmeli, bir belge üzerinden birçok gerçekliğe erişebilmenin kuramlarını ortaya koyabilmelidir. Belgeler üzerindeki çoklu gerçeklikleri ilk gören meslek gruplarından bir tanesi arşivciler olmalı, bugüne elli altmış yıl

sonrasının gözlüğü ile bakabilmeyi becerebilmeli, bir model olarak davranış ve algılayış alanına alabilmelidir. "Arşivci geleceğin geçmişini okuyabilmelidir." Ankara Üniversitesi Kurum Belge Merkezi ve Arşivi Binası girişinde yer alan Atatürk'ün "Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnızca ufku görmesi kâfi değildir, muhakkak ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi gerekir." sözünü arşivciler kendilerine ilke edinmelidir.

Berndt FREDRIKSSON, "Postmodern(istik) Arşiv Bilimi–Bir Bilimin Metodolojisinin Yeniden Düşünülmesi" adlı makalesinde "Arşiv tutmanın en temel amacının o arşivin kullanılacağı düşüncesi" olduğunu söyleyerek devamında "Arşivcilerin uzmanlık alanlarındaki gelişmeleri bilmesi ve anlaması öz bilinç ve öz saygıları açısından önemlidir (Fredriksson, 2013; 185, 186)". tespitini yapar. Kesinlikle bilgi belge öğrencileri ve çalışanlarının mesleki bilgi birikimlerini artıracak, geliştirecek kaynak eserler ile yardımcı kaynakları bilmeleri, okumaları, özümsemeleri gereklidir. Ancak günümüz arşivcisi çalıştığı yerin niteliği ne olursa olsun farklı alan bilgilerine de ihtiyaç hissedecektir. Arşivci, artık dosya depolayıp zaman zaman bu dosyalarla ilgili hizmet yerine getiren "geri plan çalışanı" değildir. Gelişen teknoloji ve buna bağlı gelişen toplumsal ve küresel gerçeklikler arşivcileri/bilgi-belge yöneticilerini süreç ve kriz yöneticisi konumuna da taşımakta, geniş bir ufka ve vizyoner bakış açısına sahip olmasını mecbur kılmaktadır. Dünyanın geldiği ve halen ilerlediği rota arşivcilerin bırakınız kurumsal, toplumsal odaklı çalışan, küresel odaklı karşılıklı bilgi araştırması, değiş tokuşu yapabilecek çalışanlar olmasını dayatıyor. Ülkemizde de hem devlet kurumları hem de özel işletmeler arşivcinin bir kurum veya işletme için çok önemli ve kritik personel olduğunu geç de olsa algılayacaktır. Bu algılamadan sonra kurumlar veya işletmeler "prizmatik bilgi belge yöneticileri/arşivciler"e ihtiyaç hissedecek, personel alımında arşivci/bilgi belge yöneticileri istihdam edecek, personelin gelişmiş bilgi birikimine önem verecektir.

Bu da elbette arşivcinin bilgi kapasitesinin ve entelektüel donanımının güçlü ve çeşitli olmasıyla ilgilidir. Böylesi bir donanıma ve geliştirilebilir özelliklere sahip olmanın en iyi yolu da kuşkusuz birçok disiplin alanında okumalar yapmak, bu okumalarda notlar çıkarmak, edinilen bilgileri iş hayatında eyleme çevirebilmektir. Mevlana'nın, meşhur pergel metaforunu burada tekrar etmekte fayda görüyoruz: "Pergelin iğneli ayağı sabittir benim dinimde, ama diğer ayağımla yetmiş iki milleti dolaşırım". Arşivcinin bir ayağı mesleksel ve kurumsal bilgi birikiminde ve uygulamalarda olurken öbür ayağı devamlı diğer disiplinleri dolaşmalı, bilgi dairesini durmadan genişleterek kişisel, kurumsal ve devletle ilgili hususlarda uygulamalarıyla geliştireceği kuramsal yapılarla yanlılık ve hatalara karşı bilgidan örülü koruma duvarları oluşturmalıdır. Bu koruma duvarı mevcudu saklayarak korumak, gizlemek anlamında değildir. "Bilgi toplumunda şeffaflık ve resmi belgelere erişim önemli bir rol oynamıştır. Bu durum Avrupa Birliği'nde de farklı değildir. Angelika Menne-Hartz arşiv biliminde erişimin kendi içinde yeni bir paradigma oluşturması gerektiğini bile iddia etmiştir.(...) arşivleri açık hale getirmek üzere en verimli metotları geliştirmek arşiv bilimi için önemli bir hedef olmalıdır" (Fredriksson, 2013; 184, 185). Arşivci, şeffaflık sağlayacak uygulamaları hayata geçirirken

olumsuz yönlendirme ve hataya düşmeye karşı çalışanlara, yöneticilere ve karar vericilere doğru ve derinlikli bilgilere erişimle ilgili güvenlik süreçleri de sunmalıdır. Belge/bilginin kurumsal süreçler içerisindeki yol haritalarının, havale ve dağıtımlarının doğru olması, zaman kaybına meydan vermemesi, imza hiyerarşilerinin ve imza rotalarının düzenli olması, erişilebilirlik, görülebilirlik ve gizlilik kurallarının sağlıklı belirlenip işler hale getirilmesi, saklama planlarının tespiti modern arşivci/bilgi belge yöneticisinden beklenen rutin işlerdendir.

Bunun yanında bilgi belge yöneticisinin en önemli görevlerinden bir tanesi de kurumsal bilgi kaynaklarından neyin saklanıp neyin imha edileceğidir. Burada hemen günümüzün elektronik dünyasında her şeyin saklanabileceği gibi bir tez ileri sürülebilir. "Gerçekten de potansiyel olarak bilgi zengini sayılabilecek toplumumuzun en şaşırtıcı yan ürünlerinden biri, bilgiyi herkese yaymaya yaraması gereken iletişim olanaklarının sürekli artmasına rağmen, günden güne çoğalan bir bilgiSizlik, hatta cehalet olmaktadır. Belki de bilginin böylesi bollaşmasının, aydınlatıcı ve netleştirici değil, tutarsızlık ve anlamsızlık yaratıcı bir etkisi olmuştur" (Puttnam, 1999). Bugün o kadar çok bilgi, veri, doküman orta yerdedir ki bunları kontrol altına alıp değerlendirmek, hatta azami ölçüde bunlardan faydalanmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Ayrıca elektronik ortamda üretilen her belgenin üretiminden saklanması, erişime sunulması ve tekrar kullanılmasına kadar geçen süreçlerin bir maliyeti vardır. Donanım, yazılım, yeni teknolojiye uyum, transfer, göç ettirme, saklama ve tüm bu işler için sürekli harcanacak enerji ve personel istihdamı vb. ilk bakışta görünmese de ciddi yatırım ve masraf gerektirmektedir. "Gordon Marshall, enformasyon toplumu tanımlamasında 'bilgi bolluğunu yönlendirme problemi'ne dikkat çekmektedir" (Hacıosmanoğlu, 2011).

Gelişen teknoloji ile birlikte elektronikleşip sanallaşan bilgi belge dünyası, bilginin çeşitlenmesi, niceliksel olarak devasa boyutlara ulaşması arşivci/bilgi belge yöneticilerinin de işlerini zora sokmaktadır. Arşivci artık çok farklı ortamlarda üretilip dağıtılan, erişilen ve saklanan bilgi materyallerini tanımak, erişmek, değerlendirmek, hizmete sunmak, güvenliğini ve güvenilirliğini sağlamakla ilgili süreç önerilerinde bulunmak mecburiyetindedir. Bilgi kaynak ve erişim uçları konusunda hizmet vermek ve yeni uygulamalarda bulunmak bilgi çağı arşivcisinin görevleri arasındadır. Bu sebeple de arşivcinin en önemli niteliklerinden birisi artık iyi bir analiz, değerlendirme ve değerlendirme davranış modeline sahip olmaktır. Analiz, bir konuyu (maddi veya düşünsel) temel parçalarına ayırarak, daha sonra parçaları ve aralarındaki ilişkileri tanımlayarak sonuca gitme yoludur. John Hughes Wilson, 'Kukla Ustaları' adıyla Türkçeye çevrilen kitabında olaya istihbarat açısından bakar, bilginin değerlendirilmesiyle ilgili şunları söyler: "İstihbarat testosteron yüklü bir yiğitlik öyküsü değildir. O çok daha açık bir şekilde yürütülen, çoğunlukla sıradan bir bilgi toplama, okuyup karşılaştırma, yorumlama, değerlendirme ve bilgiye ihtiyaç duyan karar mercilerine onu aktarma işidir. (...) Soğuk Savaş tarihinin de gösterdiği üzere, istihbarat açısından asıl mesele bilginin toplanması değil, yorumlanmasıdır (Wilson, 2008: 14-17)." Modern dünyanın gerçekleri de bilginin

toplanması veya kolay erişilebilir kılınmasından ziyade değerlendirilip analiz edilmesini önemli hale getirmiştir. Bilgiyi yorumlama ve analiz etme işi ciddi bir entelektüel birikim ve donanımı gerektirir. Hele günümüz elektronik dünyasında artan veri ve bilgi sayısı, farklı ortamlar ve farklı materyaller arşivcinin bir konuyu temel parçalarına ayırıp aralarındaki ilişkileri tanımlamasını zorlayacaktır. Bu zorluk, daha sonraki aşamalar olan değerlendirme ve değerlendirme süreçlerini olumsuz etkileyebilir.

Bir arşivci yanlış veya eksik analiz neticesi yanlış bir değerlendirme ve değerlendirme yaparak çok hayati sonuçlar ve ürünler verebilecek "nitelikli bilgi veya veri"nin oluşumu aşamasındaki süreçleri yanlış planlayıp uygulamaya koyarak, erişimini zorlaştırarak neticede çok ciddi zaman ve bilgi kayıplarına sebep verebilir. Yahut çok da nitelikli olmayan bilgi veya veri'nin üretimi ve arşivleme işlemlerini yanlış planlama yaparak veya kıymetinden daha önemli değerlendirerek, hatalı süreçler oluşturabilir. Hatalı süreç oluşumları bilgi belgeyle ilgili saklama, hizmete sunma veya yok etme süreçlerini de etkileyerek ya çok nitelikli, çoklu gerçeklikler barındıran bilgi veya verinin sonsuza kadar kaybolmasına sebep verecek veya saklanması öncelik olmayan materyal, bilgi veya veri süresiz saklanacaktır. Bu da gereksiz zaman harcamaya, işgücü ve maddi kayıplara, gereksiz anlam karışıklıklarına en önemlisi de yanlış veya zamansız karar vermelere neden olabilecektir. Bu sebeple arşivci/bilgi belge yöneticisi artık birçok bilimsel alanın konularından, metodlarından haberdar olabilmeli, mesleki uygulamalarında ve eylemlerinde bu metotlardan faydalanmalı, en azından elinde bulunan bilgi veya verinin hangi alanda kullanılabileceği ile ilgili analiz yapabilme yeteneğini geliştirebilmeli, belge üzerindeki çoklu gerçekliklerin farkına varabilecek kıvama erişebilmelidir.

Örneğin, herhangi bir ilden yazılan ve bir talep içeren vatandaş mektubu ve ona verilen rutin ve resmi cevap kurum yetkililerince fazla derinliği olmayan bir belge olarak değerlendirilip bir an önce imha edilmesi istenebilir. Ama bu yargıyı kesinleştirmek için arşivsel bilgi analizine ihtiyaç vardır. Bu her şeyden önce adil olabilmek için de gereklidir. Aynı mektuba yalnızca idari ve rutin işlemler açısından bakmayarak arşivsel bilgi analizine tabi tutan arşivci, o mektupta birçok disiplini ilgilendiren bilgi parçacıkları görür. Vatandaş, margarinin, gazın, benzinin yani temel ihtiyaçların bulunmadığı dönemde Başbakan'dan veya bakanlardan mektupla en çok bu maddeleri talep etmişlerdir. Ekonominin daraldığı, nakidin piyasadan çekildiği dönemlerde Başbakanlığa imzalı boş senet göndererek borçlarını ödeyebilecekleri, inşaatlarını tamamlayabilecekleri miktarlarda nakit para talepleri adeta yağmıştır. Dönem dönem hiçbir Avrupalının aklına gelmeyecek, töresel evlilik yaşını geçirmiş kızının emri altındaki bekâr bir memurla talimat ve tavassutla evlendirilmesi talebi bile görülmüştür. Bu ve buna benzer birçok vatandaş mektubu idareciler ve diğer çalışanlar için iş yükünü artırıcı, bir an önce imha edilebilir materyaller olarak değerlendirilebilir. Oysa arşivci için bu mektuplar dönemsel ekonominin vatandaşa yansımaları gösteren ilk elden malzemeler, sosyologları, psikologları ilgilendirecek baha biçilemez orijinal ve otantik bilgi parçacıkları olarak değerlendirilebilir. Belgelere bu gözle bakan arşivci

mektuplardan değişik illeri, bölgeleri temsil edecek şekilde seriler oluşturarak bir fon oluşturur. İlgili disiplinlerle çapraz bağlantı içeriklerini dizinleştirir, özete ve kataloglara eklediği muhtemel bilgi kesişme alanlarını yansıtarak çoklu gerçekleri araştırmacı ve ilgililerin bilgisine sunar.

Farklı sektörlerde çalışan arşivcilerin birbirlerini anlamaları, iş ve işlemlerin neticede süreçlerin aksamaması için çalıştıkları iş koluna ait terminolojik söylemlerini, ifade alanlarını çok iyi oluşturmaları da hayati önem taşır. Gerek kurumsal gerek uluslararası bilgi değiş tokuşu açısından bir arşivcinin hem kendi çalıştığı kurumsal alanını hem de rakibinin ifade alanını çok iyi anlaması önemli bir mesleki haslet olarak görülmelidir. Böylelikle bilgi değiş tokuşları, karşılıklı bilgi paylaşımı ve faydalanmalarda yanlış anlamalar, maksatlı veya art niyetli yönlendirmeler en alt seviyeye inecektir.

Bir arşivcinin çalıştığı alanla ilgili olarak en çok eleştiri alacağı konulardan bir tanesi de kurumunda veya işletmesinde üretilen belgelerin/bilgilerin devletin resmi siyasetinden, patronların çıkarlarından, günün eğilimlerinden arındırılmayacağı, bu sebeple de tam gerçekleri yansıtmayıp, tarafsız olamayacağıdır. Bilgi/belgenin üretimi aşamasında iç örgütlenme ve hiyerarşinin doğru bilgi üretimini engelleyeceği önyargısı genel kabul görebilir. Arşivci tüm bu eleştirilere karşı cevap olması maksadıyla kişisel donanımını farklı üsluplarla da geliştirmeli, mesleğe getireceği bakış açısı, hayata geçireceği yeni uygulamalar ve bu uygulamaları kurumsallaştırıp kurumsal hale getirmesi ve tüm bunları işlem süreçlerine eklemesi ile modern arşivciliğe yeni vizyon, misyon ve bakış açıları sunmalıdır.

Tüm bu hasletler elbette dört yıllık bir lisans döneminde öğrenilip geliştirilemez. Yüksek lisans ve doktora eğitimi ise mikro bir alanda uzmanlaşmayı getirir. Mikro alanda uzmanlaşan bir arşivci/bilgi belge yöneticisi mesleki açıdan "ignoramus"tur; yani bilgili "cahil". Bu bilgili cahil aşamasını geçmenin en önemli unsurlarından bir tanesi de yoğun okumalar yapmak, bu okumaları farklı disiplin alanlarına yaymaktır.

Disiplinlerarası Okumalar

Bütün bunları sağlamanın bir yolu da resmi veya kurumsal belgeyi arşivlemekle beraber medyada kurumun, işletmenin uğraş alanıyla, daha üst çerçevede toplumun ve devletin menfaatleri, küresel ilişkiler ve yapılanmalarıyla ilgili haber, ileti, görüntü, doküman vb. materyalin de değerlendirmeye tabi tutularak arşivlemesinin yapılması veya bunlarla ilgili arşivleme yapan kurum ve kuruluşlarla iletişim ve erişim halinde bulunmak, bu materyallerin üretilen kurumsal bilgi belge birikimiyle harmanlanarak değerlendirme ve analize tabi tutulmasını sağlayacak süreçleri de hayata geçirmektir. Burada medyadaki haberler, görüntüler, paylaşımlar derken o kurumun iş ve işlemleriyle ilgili, örneğin; açılış, üretilen materyalle ilgili haberler, yöneticilerin, siyasilerin açılış ve protokol konuşmaları gibi rutin haber derlemeleri, basın kupürlerinden söz etmiyoruz. Yapılan iş ve üretime (belge üretimi de bu terimin anlamı içerisinde kullanılmaktadır)

ait onu destekleyecek veya karşıt görüşleri ortaya koyacak ve çoklu gerçekliklerin önünü açarak bugünde, yakın zamanda ve gelecekte konuyla ilgilenenlere analiz ve çapraz değerlendirme imkânı verecek materyal ve dokümantasyonu kastetmekteyim. Bu çapraz değerlendirme (Çapraz Bağlantı İçeriği oluşturma) -kamuyla bugünde paylaşılmasa dahi- yönetici ve karar vericilere faaliyetlerinde önemli bir yol haritası sunabilir.

Tüm bunları göz önüne alan arşivci/bilgi belge yöneticisinin medyayı dikkatlice izlemesi önemlidir. Günlük gazete okumaları yanında aylık strateji dergileri, farklı içeriklerde yayınlanan süreli ve tematik gazeteleri, internet kaynaklarını ve gerekirse sosyal medyayı takip etmeleri gereklidir. Bunun tek başına arşivci tarafından yerine getirilmesi de elbette imkânsızdır. Bu hususların kurumsallaşması ve kurumsallaşması hatta daha üst boyutta devlet politikası olması, bilgi ve belge yönetimi eğitiminin de buna göre yeniden ele alınarak düzenlenmesi şarttır.

Resmi veya kurumsal bilgi üretimi ve birikimi sanal ve sosyal medya alanlarından da ayrı düşünülemez. Burada yine bilgi ve enformasyon fazlalığı kirlilik doğurup, güvenlik açığı oluşturabilir. Medya takip ve değerlendirmelerinde anlam kaymaları, çok enformasyon içerisinde anlam kayıpları da oluşabilir. Jean Baudrillard (2014: 118-119), da bu tehlikeye dikkat çeker: "Her geçen gün daha çok haber ve bilgiye karşın giderek daha az anlamın üretildiği bir evrende yaşıyoruz. (...) Boşa üretilen haber oranı muazzam boyuta ulaşsa bile, genel bir "Consessusa" dayanılarak bu haddinden çok anlamın toplumsalın kılcal damarlarına kadar dağıtılması istenmekte ve bu yüzden boşa üretilen haber kadar anlam üretimi konusunda da kimsenin sesini çıkarmadığı görülmektedir.

Kanat, (2012: 118-119) "Tarihin Medya ile İmtihanı: Tarih, Medya ve Kurgu" adlı kitabında medyanın tarih yazımındaki işlevinden bahsederken tarihçilerin görevlerinin zorlaştığını ifade eder. Kanat, bu konuda şunları söyler: "Medya tarihe malzeme üretme anlamında ne kadar hassas ve incelikli bir tutum sergilemektedir? Medya mensupları, yapmakta oldukları işin 'asıl öneminin' gerçek anlamda farkında mıdır? Belki de en önemlisi, 'tarihi artık büyük adamların ve toplumların değil de medyanın yapmaya başladığı çağda' omuzları üzerindeki sorumluluğu ne derece önemsemektedirler? (...) Medyanın tarih yazımındaki işlevi kuşkusuz inkar edilemez. Fakat bazen iktidarların medyayı, bazen de medyanın iktidarları hizaya çektiğini gördüğümüz, bildiğimiz ve güç merkezleri ile medya kartelleri arasındaki ilişkilere şahit olduğumuz son yüzyılda, medyanın 'kaydetme güç ve imkânının' tarihi nasıl tahrir ettiğini açıkça görüyoruz ve biliyoruz. Bundan dolayı, tarih kaynağı olarak kullanılacak olan/kullanılması düşünülen/planlanan en küçük bir medya kaydının dahi, herhangi bir 'mutlak ideolojik' metinden çok daha derinlikli ve fazla tenkide tabi tutulması gerekir. Tarihçilerin görevi bugüne dek zor olmuştur, bundan sonra da kolay olmayacaktır." Doğru bir yaklaşım olan bu hususta söylenenler arşivcileri de kapsar ve tarihi kaydedecek, anlamlandıracak, her

zaman güncel tutacak arşivcilik mesleğinin zorluğu, yükü ve önemi tarihçilere göre daha büyük ölçüde artmıştır. Çünkü onlar hazır belge üzerinden yorumlar yapıp olaylar anlatıp anlamlandırmayacaklardır. Üretilen bilgi taşıyan her materyal onun belgesidir. Bu belgenin her süreci de onun mesleki uğraş ve ilgi alanıdır.

Bloch (2013; 105), “metinler veya arkeolojik belgeler görünüşte en sarih ve en tatminkârları bile söz konusu olsa, ancak onları sorguya çekmeyi biliyorsanız konuşmaya başlarlar” der ‘Tarih Savunusu ve Tarihçilik Mesleği’ adlı eserinde. Tarihçinin belgeyi sorguya çekmesi ile bir arşivcinin belgeyi sorguya çekmesi arasında farklılıklar bulunur. William Woodruff, Modern Dünya Tarihi adlı eserinde Voltaire’den bir alıntı yaparak; “Voltaire (...) Tarihin gereksiz ayrıntıları bir ordunun taşıdığı yük gibidir; insanın daha geniş bir görüş alanının olması gerekir.” ifadesini paylaşır okurlarıyla. Tarihçi için yük ve ayrıntı olabilecek bilgi, belge birikimi başka meslek grupları, işletmeler için önemli veriler olabilir. İşte arşivci/bilgi-belge yöneticisinin farklılığı da burada başlar. Tarihçi konusuna veya inançları ve ilkelerine göre belgeler üzerinde seçimlerde bulunur, belgeye kaydedilmiş bilgiden yola çıkarak kişisel yorum ve çıkarımlarını aktarır topluma. “Kalıcı değeri olan tarihi yazılar arasında kalemin ardındaki kişiyi ortaya çıkarmayan bir tanesiyle hiç karşılaşmadım. (...) Geçmiş “wie es eigentlich war” (gerçekte olduğu gibi görmek, Leopold von Ranke’nin de savunduğu gibi, hiçbir zaman tamamıyla mümkün olmayacaktır. Geçmiş asla bilemeyiz, sadece birisinin geçmişe ait hikâyelerini bilebiliriz. Anlam daima yazar ve bağlam tarafından şekillendirilir (Woodruff, 2007: 10-16)”.

Oysa arşivci bilgiyi yalnız tarihi fonksiyonlarıyla, ilkeleri ve inançları ile değerlendirmez, hayatın her alanını kapsayan bilgi ve uygulamalar arşivcinin konusudur, belgenin üzerindeki bilginin taşıdığı anlamı kişisel hissi duygularla değerlendirmez. Belgelerin kullanılarak oluşturulduğu tarihi bir metindeki kişiyi, görüş ve inançlarını tespit etmek mümkünse de, o belgeyi arşiv malzemesi olarak saklamış, içerisindeki çoklu gerçekleri ortaya çıkarmış arşivcinin kişiselliğini tespit edemezsiniz. Belki bu belgeler üzerindeki bilgi kesişmelerini tespit ettiği, çoklu gerçekleri ortaya çıkardığı için kim olduğunu bilmeden takdir eder, minnet duyarsınız. Bu sebeple bilgi çağının arşivcisi artık yalnız kaydeden ve kayıtları hizmete sunan eleman değildir. Belge ve bilgilerin oluşumundan erişimine ve hizmete sunulmasına kadar bütün süreçlerini kurgulayan, arşivsel analizler yapan, yorumlarda bulunarak belge ve bilginin saklanması ve hizmete sunulmasında saklama planları oluşturarak, bilgi envanterleri ve haritaları hazırlayarak, belge ve bilgiler arasında kritize edici bağlantılar kurarak onları değişik anlam çerçeveleri içerisine yerleştiren ve neticede yeni bilgi doğumları gerçekleştiren, yeni görüşler ve düşünceler oluşumuna katkıda bulunan, bilginin kişiselden kurumsala buradan da toplumsala ve sonuçta küresele faydalı hale gelmesini sağlayabilecek uzman personel konumundadır.

Fredriksson da arşivcinin modern zamanlarda karşılaştığı sıkıntılara değinir: “Günümüzde bir bilgi toplumunda yaşamaktayız. Bu toplum formu arşiv bilimini ve arşivcileri daha önce görülmemiş zorluklarla karşı karşıya getirmiştir. Anglosakson

dünyasında arşivciler ile kayıt yöneticileri arasındaki sorumlulukların geleneksel ayrımı kaybolmaktadır. Bunun belirgin sebebi de bugünlerde arşivcilerin kayıt oluşturma sürecinde aktif olmak zorunda olmalarıdır. Bu durum arşiv belgelerini elde etmek ve onları kullanılabilir hale getirmek için gereklidir. Değerlendirme konusundaki çalışmalar belge toplama ve doğru bilgi yapısı bulma ihtiyacına kaymıştır. Bugünün arşiv analizi ve tartışmalarının ne kadar büyük ölçüde geniş BT (bilgi teknolojileri) – sistemlerine yönelmiş olduğu dikkat çekicidir. Bu alanda kesinlikle büyük problemler bulunmaktadır” (Fredriksson, 2013; 183). Bilgi çağının arşivcisinin işinin değişen niteliğinden kaynaklanan sıkıntıları tek bir başlıkta toplamak da mümkün değildir. Arşiv mesleğinin kendisi çok katmanlı bir hal almış olmakla birlikte karşılaştığı sıkıntılar ve çözümlenmesi gereken hususlar da artık çok katmanlıdır.

Bilginin insanlığın gelişimine katkı sağlaması yanında amacı dışında, yalnızca muktedir olmak ve yeni emperyal alanlar oluşturmak için kullanılması tehlikesine karşı da önlemler alması beklenen meslek grubu arşivciler olmalıdır. Toplumların gelişmesi için bilgiye ihtiyaç vardır, toplumları yönetmek için de. Küreselleşen dünya, küreselleşen ticaret de gelişmek, nüfuz etmek için bilgiye ihtiyaç duyar. Bilgiye sahip olmak iktidarı da beraberinde getirir. Günümüzün muktedirliği de ekonomik gelişimden geçiyor.”(...) ticaretin olduğu her yerde istihbarat da vardır.(...) paranın olduğu yerde istihbaratın da olacağını teslim etmemiz gerekiyor. Ticaretin gelişmesi ve sürmesi için ihtiyaç duyduğu şey bilgidir (Wilson, 2008: 58).”Ticaret, zenginlik beraberinde de iktidar hırsını taşıyor.

Erol Göka (1998), bilginin bu şekilde kullanılması tehlikesine dikkat çeker:

“İnsan, bilgisini birbirine bütünüyle zıt iki amaçtan birine yönelik olarak kullanabilir. Bilgi, despotik bir hırsla yalnızca iktidara yönelik olarak kullanılabilir gibi, bilgece bir tutumla, kendisini hakikate ulaştırmak, başkalarına çıkar gözetmeden faydalı olmak amacına da yönlenebilir. Bilginin bu kullanım biçimleri, onun toplum yaşamındaki yerine göre çok değişik biçimler gösterebilir. (...) Tüm bunları, ‘bilgi çağına ulaşmak’ sloganını dillerine pelesenk edenler de biraz durup düşünmedirler. ‘Bilgi çağına ulaşmak’ hedefine benim bir itirazım yok, ama iki yüz yıllık makûs tarihimizden, artık toplumu yalnızca bizim dışımızda üretilen bir hedefe doğru koşturmaya çalıştığımızda, elde ettiğimiz sonuçların bir kar ve zarar bilançosunu çıkartmalı, hesaplarımızı ve gelecek planlarımızı ona göre yapmalıyız (Göka, 1998: 597-600)”.

Bilginin yeni emperyalizmin aracı olacağı endişesi birçok düşünürü ilgilendirmiş ve bu konuda fikirlerini ortaya koymuşlardır: “Bilgiye ulaşım ve iletişim alanlarında sergilediği ‘anarşist’ karakteristiklerle özgürlükçü bir ortama yol açacağı düşünülen yeni dönemde; beklentilerin tam aksine, insanlığın ‘elektronik panoptisizm’ içinde sıkı bir gözetim sürecine girmekte olduğu görüşleri sosyal teori içinde yeni tartışmaları da gündeme getirmektedir. Böylece, post-modern bir özgürlükler çağı olması beklenen günümüzde, tüm ibreler gözetim toplumundan yana kaymaya başlarken; kamusal ve özel yaşamda beliren özgürlük/mahremiyet ihlalleri paralelinde, -teknoloji temelli-

yeni iktidar yapıları ortaya çıkmaktadır. Bu, insanların neredeyse tümünün kayıt altına alındığı ve her hareketlerinin/iletişimlerinin sürekli izlenmeye başlandığı günümüz için, ütopyanın karşı-ütopyaya dönüşmesi anlamına da gelmektedir" (Dolgun, 2004).

(...) gelişmiş bir enformasyon teknolojisinin iyimser olmamızı gerektiren yönleri bulunduğu kadar kötümserliğe yol açacak potansiyelleri de vardır. Bu nedenle 'bilgi toplumu' karşısında aşırı bir memnunluğa kapılmak ne kadar yanlışsa, çaresizlik duygusuna teslim olmak da o kadar yanlıştır. Çünkü bilgi toplumuna ilişkin bu iki yönlü gerçek bize şunu söylüyor: Genel olarak teknoloji gibi, enformasyon teknolojisinin de hiçbir determinizmi yoktur. Bir noktadan sonra kontrol imkânlarımızı sınırlasa da, bazı şeylerin 'elimizin altından kaymakta' olduğunu bize hissettirse de, teknoloji kendi başına bizim kaderimizi belirleme gücüne sahip bir olgu değildir. Kimileri onu bir toplumsal kontrol ve tahakküm aracı olarak kullanmak isteyebilir, ama onu daha katılımcı ve evrensel insani ihtiyaç ve ilgilere daha fazla cevap-verici sistemler geliştirme amacımıza hizmet ettirmemiz de mümkündür. Her şeye rağmen, teknolojiyi 'evcilleştirmek' ve daha insani, özgürlükçü, barışçı ve demokratik bir toplum kurmak bizim elimizdedir" (Erdoğan, 1998; 468-469). Tarih disiplini, bilindiği üzere iyi bir ders verme aracıdır. Arşivci de, belge ve bilgi birikimiyle ilgili altyapısını iyi kurarak, günümüzün bilgi toplumunun ortaya çıkmasının hem sebebi hem de sonucu olan teknolojiye hâkim olarak, getirdiklerini ve sonuçlarını da analiz ederek, işi tarihin vicdanına havale etmeden hem kendisine hem de kamuya ve topluma dersler çıkartmalı, görünen ve algılanan tüm olumsuzlukları, muhterislikleri evcilleştirip yönetilebilir kılacak süreçleri kurgulayıp gerçekleştirerek mesleki sorumluluk ve inisiyatifini pozitif yönde kullanmalıdır.

Sonuç

"Yönetimler, ticari kuruluşlar ve diğer kurum ve teşkilatlar, arşive, çok büyük sebeplerden dolayı değil pratik ve acil sebeplerden dolayı değer verirler (Dearstyne, 2001; 9)". Ancak kamusal ve özel hayatın pratikleri ve bilgi toplumunun dinamikleri bizlere arşivin bilimsel bir yardımcı faaliyet alanı değil başlı başına önemli bir disiplin olduğunu gösteriyor. Arşivlerin olmadığı bir dünya anlamaz, bilmez, görmez, duymaz seyircilere sahip bir topluluğa benzetilebilir. Arşivler artık işi bitmiş cari işlemde kalmış belge topluluklarının alanı değil, bilgi yönetimine dayalı modern küresel hayatın, zenginlikten mahremiyete, güvenliğe ve kişisel haklara kadar her alanının vazgeçilmez işlevsel bir parçasıdır.

Yöneticiler şunu çok iyi anlamalıdır ki, arşivcilik belgelerin dosyalanıp depolanması, istendiği zaman da önlerine getirilmesi demek değildir. Arşiv/bilgi-belge yönetimi birçok bilimsel disiplinin uygulamalarını, ilgi ve faaliyet alanlarını içerisinde barındıran ve her bilim dalına gerekli, aktivite olarak bir toplumda, toplum için yerine getirilen çok katmanlı bir bilimsel disiplindir. Kişisel, yerel, ulusal bilgiyle ilgilendiği kadar küresel bilgiyle de ilgili ve eklektiktir. Modern çağın arşivcisi, ulusal bilgi kaynaklarını

olduğu kadar, küresel bilgiyi de arşivsel analize tabi tutarak, kullanarak kişisel, yerel veya ulusal menfaatler oluşturur, hak ve hukuku korur, yeni gerçekliklere yelken açar. Bilimsel disiplinlere olduğu kadar, kamuya, idari yapılara, işletmelere ve kişilere de yol gösterir, rehberlik eder.

Arşivcilerin de, kendilerini bu yeni gerçekliklere uyumlandırmak amacıyla emek sarf etmesi gerekmektedir. Arşivsel analiz ve çapraz değerlendirme yapma melekesini geliştirmek ve bilgi toplumunun gereklerine erişmek için yapılacak işlerden bir tanesi de, değişik disiplinlerden okumalar yapmaktır. Bu maksatla arşivci meslektaşlarımıza tavsiye niteliğinde bir okuma listesi vermek istiyoruz.

Bu okumalarla ilgili tavsiyelere geçmeden peşinen, bu mesleği lisans düzeyinde seçip eğitimi alan herkesin öncelikle mesleki alandaki tüm yayınları okuduğunu düşünüyoruz. Lisans eğitimi almamış olmakla birlikte arşiv mesleğini icra edenlerin de mesleki temel eserleri okuması gereklidir. Bilgi çağı arşivcisinin Türk ve Dünya edebiyatının klasiklerini zaten okumuş olduğunu kabul ediyoruz, tavsiyelerimiz asgari düzeyde bunların üzerine yapılacak eklemelerle ilgili kısa bir yol haritası çizmektir. Bu tavsiye nihai değil yalnız başlangıç olup yeni yollar açacak bir kılavuz olma maksadını taşımaktadır. Arşivci bu okumalardan sonra önüne çıkacak güzergâhlarda kendi yol haritasını kendisi çizecek, yeni evrenler keşfedecek, bu kazanımlarını hizmet sunduğu alana da yansıtacaktır.

Bir arşivcinin okumalar yaparken hiç ihmal etmemesi gereken ilk kategorilerden bir tanesi de roman okumaktır. Özellikle de iyi polisiye ve macera romanı okumalıdır. Sağlıklı bir analiz yeteneği oluşturma ve geliştirmenin en önemli unsurlarından birisi iyi ve nitelikli polisiye, macera, tarihi romanları okumaktır. İlk adımlarda John Le Carre, Treverian, John Grisham, Rita Monaldi-Francesco Sorti, Umberto Eco, Kate Mosse, Amin Maalouf, Jean-Christophe Rufin, Kate Ross, Iain Pears, Noah Gordon tavsiye edilebilecek yazarlardır.

Aşağıda liste halinde verilen kitapların okunduğunda arşivcilerin mesleki alan çalışmalarına katkı sağlayacağını, belli bir süre sonra yeni okuma alanları açacağını düşünüyoruz. Açılan yeni alanlar arşivcilik mesleğine yeni kuramlar ve vizyon getirecek, Türkiye'nin bilgi devleti ve toplumu olması yolunda güvenlik içerisinde önemli bir eşiği atlamasını sağlayacaktır. İyi okumalar.

Okuma Listesi:

Okuma listesinde yalnızca yazar adları ve kitap adları yer almaktadır. Listede yer alan kitapların farklı yayınevleri tarafından farklı tarihlerde baskıları yapılmış olduğundan yayınevi ve baskı tarihlerine yer verilmemiştir. Yazarın birden fazla kitabı listede yer alıyor ise bunlar numaralandırılarak verilmiştir. Liste yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

	Yazar/Editör Adı	Kitap Adı
1	ABBOTT, Andrew	Disiplinlerin Kaosu
2	AKDAĞ, Mustafa	Türk Halkının Dirlilik ve Düzenlik Kavgası
3	AKSAN, Doğan	Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim
4	AKYOL, Taha	1-Bilim ve Yanılgı 2-Eğrisiyle Doğrusuyla Avrupa 3-Hayat Yolunda 4-Kitaplar Arasında 5-Medine'den Lozana 6-Osmanlı ve İran'da Mezhep ve Devlet 7-Tarihten Geleceğe
5	ALTAN, Mehmet	1- Kent Dindarlığı 2- Küresel Vicdan
6	ANDERSON, Benedict	Hayali Cemaatler
7	ASSMANN, Jan	Kültürel Bellek
8	AVCI, Nabi	Enformatik Cehalet
9	AYVAZOĞLU, Beşir	Dünyayı Güzelleştirmek
10	BACINOĞLU, Taner	1-Modern Alman Oryantalizmi
11	BAUDRİLLARD, Jean	1-Sessiz Yığınların Gölgesinde 2-Şeytana Satılan Ruh 3-Simülakrlar ve Simülasyon
12	BRAUDEL, Fernand	Tarih Üzerine Yazılar
13	BRZEZİNSKİ, Zbigniew	1-Amerika ve Dünya 2-Büyük Satranç Tahtası 3-Tercih
14	CLAUSEWİTZ, C. V.	Savaş Üzerine
15	COLLINGWOOD, R.G.	Speculum Mentis ya da Bilginin Haritası
16	CÜNDİOĞLU, Düccane	1-Felsefe ve Mimarlık 2-Felsefe ve Sanat 3-Felsefenin Türkçesi
17	ÇULÇU, Murat	Marjinal Tarih Tezleri
18	DOSSE, François	Ufalanmış Tarih
19	DRUCKER, Peter F.	Yeni Gerçekler
20	DUDLEY, Leonard M.	Kalem ve Kılıç
21	DUGIN, Aleksandr	1- Avrasyacı Yaklaşım 2- Rus Jeopolitiği
22	ERTEM, Cemil	Bitişler Başlangıçlar
23	ERTEM, Cemil & UÇKAN, Özgür	Wikileaks
24	FALK, Richard	Yırtıcı Küreselleşme

25	FORD, Henry	Beynelmilel Yahudi
26	FRANK, Andre Gunder	Yeniden Doğuş
27	FREEMAN, Chris - SOETE, Luc	Yenilik İktisadı
28	FREIDMAN, Thomas	1-Dünya Düzdür 2- Yirmi Birinci Yüzyılın Kısa Tarihi
29	FROMM, Erich	1-Özgürlük Korkusu 2- Sağlıklı Toplum 3-Sevme Sanatı
30	FUKUYAMA, Francis	1-Devlet İnşası 2-Tarihin Sonu
31	GARDELS, Nathan (Editör)	Yüzyılın Sonu
32	GEERTZ, Clifford	Yerel Bilgi
33	GIDDENS, Anthony	1-Mahremiyetin Dönüşümü 2- Modernliğin Sonuçları 3- Sosyoloji, Başlangıç Okumaları
34	GOODY, Jack	1-Kapitalizm ve Modernizm 2- Tarih Hırsızlığı
35	GÖKA, Erol & KUŞÇU, Işık (Derl.)	Uluslararası İlişkilerin Psikolojisi
36	GÖLE, Nilüfer	1-İçice Geçişler, İslam ve Batı 2-Mahrem'in Göçü 3- Melez Desenler 4- Modern Mahrem 5- Toplumun Merkezine Yolculuk
37	GRUZINSKI, Serge	Orda Saat Kaç
38	GÜNDOĞDU, Servet (Derl.)	Çağdaş Türkiye'de Muhafazakar Sanat Sorunu
39	GÜNGÖR, Erol	1-Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar 2-İktisadi Gelişmenin Merhaleleri 3-Sosyal Meseleler ve Aydınlar 4- Türk Kültürü ve Milliyetçilik
40	HALDUN, İbn-i	Mukaddime
41	HARDT, M. – NEGRI, A.	İmparatorluk
42	HEGEL	1-Tarihte Akıl 2-Tarih Felsefesi
43	HENTSCH, Thierry	Hayali Doğuş
44	HUNTINGTON, Samuel P.	Medeniyetler Çatışması
45	IGNATIEFF, Michael	Sanal Savaş
46	INNIS, Harold A.	İmparatorluk ve İletişim
47	İNCEOĞLU, Yasemin (Derl.)	Küresel Habercilik ve Söylem

48	JAHODA, Gustav	Sosyal Psikoloji Tarihi
49	JARVIS, Jeff	E-Sosyal Toplum
50	JOHNSON, Paul	Yahudi Tarihi
51	KARPAT, Kemal	1- Kimlik ve İdeoloji 2- Osmanlı ve Dünya
52	KENNEDY, Paul	Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri
53	KISSINGER, Henry	Diplomasi
54	KOYLE, Alexandre	Bilim Tarihi Yazıları
55	KOZAK, İbrahim Erol	İnsan, Toplum, İktisat
56	KURMUŞ, Orhan	Emperyalizmin Türkiye'ye Girişi
57	KÜÇÜKÖMER, İdris	1-Batılılaşma, Düzenin Yabancılaşması 2- Sivil Toplum Yazıları
58	MACHIVELLI, Niccolo	Prens
59	MARDİN, Şerif	1- Din ve İdeoloji 2- Siyasal ve Sosyal Bilimler Makaleleri 3- Türk Modernleşmesi
60	MERİÇ, Cemil	1- Bu Ülke 2- Jurnal 3- Mağaradakiler
61	McLUHAN, Marshall	Gutenberg Galaksisi: Tipografik İnsanın Oluşumu
62	MORLEY, David	Kimlik Mekanları
63	MORRESİ, Enrico	Haber Etiği
64	NISBET, Richard	Düşüncenin Coğrafyası
65	NORA, Pierre	Hafıza Mekanları 1-Avrupa ve Biz 2-Batılılaşma Yolunda 3-Cumhuriyetin İlk Yüzyılı 4-Defterimden Portreler 5-Eski Dünya Seyahatnamesi 6-Gelenekten Geleceğe 7-İlber Ortaylı ile Tarihin Sınırlarında Yolculuk 8-Kırk Ambar Sohbetleri 9-Osmanlı Barışı 10-Osmanlı Mirası 11-Osmanlı Toplumunda Aile 12-Osmanlıyı Yeniden Keşfetmek 13-Tarihin İzinde 14-Tarihin Sınırlarına Yolculuk 15-Tarih Sohbetleri 16-Yakın Tarihin Gerçekleri
66	ORTAYLI, İlber	

67	ÖZDAĞ, Muzaffer	Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine
68	ÖZDALGA, Elizabeth	Tarihsel Sosyoloji
69	ÖZMEN, Levent (Editör)	Ters Lale
70	ROUSSEAU, Jean Jacques	Toplum Sözleşmesi
71	PAŞA, Said Halim	Buhranlarımız
72	POSTMAN, Neil	Teknopoli
73	SAID, Edward	Oryantalizm
74	SCOGNAMİLLO, Giovanni	Batının İnanç Temelleri
75	SENNET, Richard	1-Kamusal İnsanın Çöküşü 2-Yeni Kapitalizmin Kültürü
76	SMITH, Adam	Ulusların Zenginliği
77	SNOW, C.P.	İki Kültür
78	SÖZEN, Edibe (Derl.)	Hepimiz Globaliz Hepimiz Yereliz
79	STRAUSS, Claude Levis	1-Irk, Tarih, Kültür 2-Mit ve Anlam 3-Modern Dünyanın Sorunları Karşısında Antropoloji
80	TEMUR, Ferit	Cambridge Beşlisi
81	TOOFLE, Alvin	1-Şok/Gelecek Korkusu 2-Üçüncü Dalga
82	TOPÇU, Nurettin	İsyan Ahlakı
83	TRAVERSO, Enzo	Savaş Alanı Olarak Tarih
84	TZU, Sun	Savaş Sanatı
85	UYAR, Turgut	1- İdrak ve İnşa 2- İslamda Şehir ve Mimari
86	ÜLGENER, Sabri F.	Zihniyet, Aydınlar ve İzmler
87	VIRILIO, Paul	Enformasyon Bombası
88	WEBER, Max	1-Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu 2- Sosyal Bilimlerin Metodolojisi 3- Sosyoloji Yazıları 4- Şehir, Modern Kentin Oluşumu
89	WELLS, H.G.	Açık Komplolar: Dünya Devrimi Üzerine
90	WOODRUFF, William	Modern Dünya Tarihi
91	Vadi Yay.	Tarihin Sonu mu
92	YELKEN, Ramazan (Derl.)	Tarih Sosyolojisi

Ayrıca;

- ◊ Diplomat ve bürokrat hatıraları, dinler tarihi konularında kitaplar çok iyi okunmalı, kitap dipnotları ve atıflar da takip edilerek seri okumalar yapılmalıdır.
- ◊ Aylık bir veya birkaç strateji dergisi, örneğin; Türkiye Günlüğü, Doğu-Batı, NPQ Türkiye vb. dergiler konularına göre takip edilebilir.

Kaynakça:

- Baudrillard, Jean (2014). *Simülarklar ve Simülasyon*. Çev. Oğuz Adanır. Ankara: DoğuBatı Yayınları.
- Bloch, Marc (2013). *Tarih Savunusu ve Tarihçilik Mesleği*. Çev. Ali Berktaş. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dearstyne, Bruce W. (2001). *Arşivsel Girişim: Modern Arşivcilik İlkeleri, Uygulamaları ve Teknikleri*. Çev. Mustafa Akbulut ve A. Oğuz İcimsöy. İstanbul.
- Dolgun, Uğur (2004). "Gözetim Toplumunun Yükselişi: Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, (2004, 1: 3). <http://ybd.comu.edu.tr/sites/ybd.comu.edu.tr/files/G%C3%B6zetim%20Toplumunun%20Y%C3%BCkseli%C5%9Fi-Enformasyon%20Toplumundan%20G%C3%B6zetim%20Toplumuna.pdf>. Erişim:13.08.2014.
- Erdoğan, Mustafa (1998). "Bilgi Toplumu ve Demokrasi", *Yeni Türkiye*, (Ocak-Şubat: 19).
- Fredriksson, Berndt (2013). "Postmodern (istik) Arşiv Bilimi-Bir Bilimin Metodolojisinin Yeniden Düşünülmesi", Çev. Mehmet Fahri FURAT. *Arşiv Emektaşlarına Armağan*. Hazırlayanlar: Nizamettin OĞUZ-İshak KESKİN, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları. İçinde: 179-197.
- Freemann, Chris & Luc Soete (2003). *Yenilik İktisadi*. Çev. Ergun Türkcan. Ankara: TÜBİTAK.
- Göka, Erol (1998). "Bilgi Kullanımı Bir Yaşama Kültürü Gerektirir", *Yeni Türkiye*, (Ocak-Şubat: 19).
- Hacıosmanoğlu, Mehmet (2011). "Enformasyon Çağında İmgenin Üretimi ve İşlevselliği", <http://mehmethaciosmanoglu.blogspot.com.tr/2011/05/enformasyon-caginda-imgenin-uretimi-ve.html>. Erişim: 08.08.2014.
- Kanat, Cüneyt (2012). *Tarihin Medya ile İmtihani: Tarih, Medya ve Kurgu*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Özey, Ramazan, (2014). "Güncel Yazılar: Ege Denizi'nin Adı; Adalar Denizi", <http://www.ramazanozey.net/rozey/icerik/detay.asp?id=169&dil=tr>, Erişim:19.08.2014.
- Özyürek, Esra (2001). *Türkiye'nin Toplumsal Hafızası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Puttnam, Lord (1999). Hollywood: Bilgi Saptırmasına da Oskar Var mı?. *NPQ Dergisi*, (2:1), 55-57. <http://www.npq.com.tr/icindekiler/arsiv/cilt/2/sayi/1/hollywood-bilgi-saptirmasina-da-oskar-var-mi>. Erişim: 02.06.2014.
- Schmidt, Eric & Jared Cohen (2011). "WikiLeaks ve Jeo-Enformasyon Çağı", *NPQ Dergisi*, (9:1).
- Wilson, John Hughes (2008). *Kukla Ustaları: Dünya Olaylarının Ardındaki Casuslar, Hainler ve Gerçek Güçler*. Çev. Suat Ertüzün. İstanbul: Can Yayınları.
- Woodruff, William (2007). *Modern Dünya Tarihi*. Çev. Hale Vardar/ Arda Vardar. İstanbul: Pozitif Yayınları.